

Moğolistan Seyahatnamesi 13.Yüzyılda Avrupa'dan Orta Asya'ya Yolculuk

Plano Carpini, Çev. Ergin Ayan

İstanbul, Kronik Yayınları, 2018, 176 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-67-9

Rumeysa KABLAN*

Eser, Plano Carpini tarafından kaleme alınıp, tercümesi Ergin Ayan tarafından yapılmıştır. Plano Carpini, kendisini çok iyi geliştirmiş ve bu görev için Papa tarafından özellikle hizmeti olacağı düşüncesiyle görevlendirilmiştir. Doğumu 1182 olarak tahmin edilen Carpini, Fransisken tarikatına bağlı bir rahip olarak ömrünü sürdürmüştür. Hayatının en önemli yolculuğu olan seyahati ise bize Moğolların tarih ve kültürü başta olmak üzere birçok konuda çok önemli bilgiler sunmuştur. Papa tarafından Moğollara elçi olarak yollanan Carpini'yi diğer elçilerden ayıran fark, yolculuğu esnasında tuttuğu notları bir kitap haline getirmiş olmasıdır.

Bir seyahatname olması açısından da okuyucuya keyif veren bir kitaptır. Yazar kitapta gördüğü, yaşadığı ve etkilendiği olayları tüm şeffaflığı ile ele almıştır. ¹Carpini eserini gayet açık ve anlaşılır bir şekilde

---

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih bölümü lisans öğrencisi, rumeysaakablan@gmail.com

kaleme almış olsa da; iyi bir çevirinin eşliğinde daha keyifli bir hale gelmiştir. Çeviri, açık, anlaşılır ve iyi bir Türkçeye sahip olup ağır bir dili yoktur. Çevirenin dipnotlar ile bizlere sunduğu bilgiler vasıtası ile de anlıyoruz ki eser iyi bir çalışmanın ürünüdür.

Kitabımız bir sunuş olmak üzere toplam on bölümden oluşmaktadır. Yazar bize tüm yönleri ile ele alınmış bir Moğol tarihi sunmaktadır. Ayrı başlıklar altında Moğollar ve Moğolistan hakkında sosyal, coğrafi, siyasi, askeri, dini ve kültürel bilgiler aktarmıştır.

İlk iki bölümde Moğol halkının yurtlarının coğrafi konumu, iklimi ve Moğolların dış görünüşü, aile yapıları ile mülklerinin durumu yer almıştır. Moğol ülkesinin dünyanın kuzey doğusunda, bir kısmının tam olarak dağlık bir kısmının ise düz olduğunu görmekteyiz. Ayrıca ülkenin su yönünden fakir olduğunu dere ve nehirlerin fazla olmadığını, ülkenin kıraç topraklara sahip olduğunu ve ikliminin belirgin bir şekilde değişken olduğunu yazar bizlere yansıtmaktadır. Moğol halkının dış görünüşleri de kaleme almıştır, gözlerinin küçük olduğunu ve göz kapaklarına kadar çekik olduğunu vurgulamaktadır. Kitapta ilgimi çeken ve bizim örf adetlerimize oldukça uzak olan kısım ise ikinci bölümde bulunan ‘aile yapısı’ oldu, erkeklerin geçimlerini temin edebilecekleri kadar eş alma hakkına sahip olduklarından bahsedilmiş, bazılarının on, elli hatta yüz karısı olduğu aktarılmıştır.

Carpini elde ettiği bilgileri sunarken, yoruma fazla başvurmamıştır, insanlarla ilgili elde ettiği bilgileri aktarırken gayet zengin ve ayrıntılı çalışmıştır.

Üç ve dördüncü bölümler, Moğolların örf ve adetlerine ayrılmıştır. Yazar burada Moğol halkının görünen ve görünmeyen bir dünyayı yaratan Tanrı'nın varlığına, ayrıca bu dünyadaki her şeyin onun adaletiyle yerini bulacağına inandıklarını aktarmıştır. Ona dua ederek ya da methiyeler düzerek tapındıklarını öğreniyoruz. Bir diğer ilgi çeken kısım ölü gömme adetlerinden bahsedilmiştir, eğer onlardan biri ölümcül bir hastalığa tutulmuşsa çadırına kara keçeye sarılı bir mızrak saplarırmış, ölü gömülürken mezarına altın ve gümüş koyulduğu, genellikle hayatında bindiği arabası ve parçalanmış çadırının yerle bir edildiği ve adının üç nesil boyunca kimse tarafından ağzına alınmadığına değinilmiştir. Mezarlıklara girmeye yeltenen insanlar yakalandıkları takdirde dövülür ve malları ellerinden alınmış, yazarımız ekibi ile birlikte Macaristan seferinde ölen askerlerin mezarlığının yanından geçerken bekçiler kendilerine ok ile saldırmak istemiş, daha sonra durumu açıklayıp ülkelerine elçi olarak geldiklerini anlatınca onlara dokunmayıp yollarına devam etmelerine izin vermişlerdir.

Moğolların örf ve adetlerinin iyi taraflarına sık sık değinilmiştir hatta yazar öyle etkilenmiş olmalı ki, bütün dünyada Moğollar kadar itaatli insanlar bulunmadığını bizlere aktarıyor. Hükümdarlarına en fazla saygıyı Moğollar gösterir ve onlara yalan söylemeye asla cesaret edemezlermiş. Ayrıca birbirlerine karşı oldukça saygılı olduklarını öğreniyoruz, son derece kanaatkârlarmış, bir iki gün hiçbir şey yemeden oruç tutmak zorunda kalsalar bile neşelerini hiç kaybetmediklerini yazar bizlere aktarıyor. Bu adetlerin iyi tarafları olduğu gibi tabii ki de kötü tarafları da vardır seyyahımızın gözlemlerine göre Moğollar yabancı hiç kimseye saygı duymuyorlardı. Yabancılara karşı çabuk öfkeleniyorlardı. Baştan iyi sözlerle

yaklaşırlar ama sonradan akrep gibi sokarlar ifadelerine yer vermiştir. İlgimi çeken ve beni ürküten bir özellikleri ise, başkalarını öldürme de vicdan azabı çekmedikleri bilgisi oldu.

Yazar bundan sonraki diğer bölümleri; ordu düzeni, silah ve teçhizatları, savaş esiri olan kölelerin durumu ve savaş usulleri olmak üzere kaleme almıştır. Bu kısımda Moğolların savaflara verdiği ehemmiyeti görüyoruz, savaflara giderken son derece donanımlı orduları vardır. Analiz edilen unsurların her biri Moğolların başarısını biz okurlara aktarmaktadır. Moğollar uyum içerisinde yaşamışlardır. Ancak bunun yanı sıra derinlemesine bir yaşam mücadelesine vermişlerdir. Bozkırdaki bu yaşam mücadelesi, insanların birbirlerine karşı olan tutumlarının en az bozkır kadar sert olmasına neden olmuştur. Moğollarda aile kavramı son derece önem arz etmektedir bu yüzden hem ailelerini hem de mallarını korumak için bir takım birlikler oluşturmuşlar, bu birlikler Moğol ordusunu karşımıza çıkarıyor. Devletlere ve insanlara korku salan bu devletin uzun yıllar hüküm sürmesinin nedenlerinden biri hiç şüphesiz ordu düzeni olmuştur. Bu ordu Cengiz Han'dan sonrada devam etmiştir.

Eserin son bölümü seyahatin nasıl olduğuna ayrılmıştır, dönüş yolcuğu ve veda kısmı genel bir çerçevede biz okuyuculara sunulmuştur. Bu bağlamda, Plano Carpini tarafından ele alınan Ergin Ayan'ın tercümesi olan "Moğolistan Seyahatnamesi 13. Yüzyılda Avrupa'dan Orta Asya'ya Yolculuk" adlı kitap Moğolların siyasi, kültürel ve toplumsal tarihini çalışanlar için mutlaka faydalı olacak bir kitaptır. Genel hatlarıyla bu seyahatnamede anlatınlar sayesinde okuyucu hem doğu dünyasını hem de Moğolları daha yakından tanıma şansı bulabilir. Açık dili, keyifli okuması ve okudukça ilginç bilgiler öğrenme imkânı bulduğumuz bu eser okuyucusuna güzel kazanımlar sağlayacaktır.